

नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणय् थेरवाद परम्पराया भूमिका

— भिक्षु सुदर्शन महास्थविर

ढह्यखँ

- १) शाक्यमुनि बुद्ध बूगु लुम्बिनीया देशय् शाक्य, कोलिय, वृज्जि व मल्ल जातिया थःगु हे मूखँ दु । अले थारु, किरात, तामांग, गुरुङ्ग, मगः, शेर्पा आदिया पुलापिं नेपाःया थुवाःत लिसें स्वनिगलय् दुत्युपिं शाक्य, वृज्जि व मल्ल आदि नेवाः जातिया बिस्कं हे बुद्धधर्म, बौद्धसंस्कृति व बौद्धसभ्यताया दुखँ दु ।
- २) शाक्यमुनि बुद्धयागु बहुजन हित व बहुजन सुख जुइगु काय, वाक् व चित्तयात शुद्ध, सशक्त व सचेत यायेगु शील, समाधि व प्रज्ञाया उपदेश अले निर्वाणया दर्शन सत्यादँ मयाक सँगुबःछि हे भू धयागु हे मदयेक न्ह्यात । वयां ल्यू नं अभ् मू आजु कथं शील, समाधि व प्रज्ञाया उपदेश अले आर्यसत्य, अष्टाङ्गमार्ग व निर्वाण दर्शन भूमी भू मदु । तर लिपा शाक्यमुनि बुद्धया मू-सन्देशय् दुत्यु वःपिं श्रावक श्राविकापिसं थःथःत “साक्यपुत्तो” दर्शनं खनेगु तोता शाक्यमुनि बुद्धया न्ह्यःयागु पिनेयागु अथवा प्रकृतियागु धर्म व दर्शनया दथुं बुद्धया सन्देश न्ह्याःबले शुद्धगु मूखँ भिंच्यागु निकायया थलय् लाःबले थलय् च्वंगु रंग कथं बुद्धधर्मय् रंग खने दत । चक्रवर्ती राज्य शासनं अभिनिष्क्रमण याना विज्याःम्ह शाक्यमुनि बुद्धया “धम्मसासन”य् ईसवी शताब्दीया छुवाँलिसें, प्यंगू बौद्ध लिसें दार्शनिक निकायया भिन्न भिन्न आचार्य, साधक, तत्त्वचिंतकपिनिगु विभिन्न विखण्ड खने दत ।
- ३) शाक्यमुनि बुद्धया सन्देश अशोक व कनिष्कया श्रद्धाश्रमं धम्म व धर्मया विमुक्ति-रसं एशियाया मानवताया कल्याण यात । एशियाइ सभ्यता व सांस्कृतिक एकताय् ज्वःमदुगु लँपु व ता बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृति जुल । एशियाया फुक्क धयाथे थी थी देशया ब्याक्क ब्याक्क धयाथे जातिया भाषा, संस्कृति व सभ्यताय् जीवन्त गति वीगुली बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृतिं यचुगु, सिचुगु व क्वाःगु रक्त संचारणया ज्या यात । थ्वया प्रतिस्पर्धाय् अबौद्ध धर्म व अबौद्धसंस्कृतिं नं वाचाल चातुयेत । व बौद्धिक प्रखरताय् भागवत व पुराण माध्यम न्ह्याकल । सीदयेक दोच्छिदैति न्ह्यो निसें थ्व निगुलिं धर्मदर्शनया प्रतिस्पर्धाय् तलवारया चमकं हानं छगू धर्मदर्शनं एशियाइ भूखण्डय् थ्यन । स्वसः दैति न्ह्यो निसें राज्य सत्ता, धन व सेवाया माध्यमं हानं मेगु छगू धर्मदर्शन दुब्बावल ।
- ४) सीदयेक भिगुंगुगु ईसवी शताब्दी बावका एशियाया बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृतिया परम्परा दुगु देशय् न्हू जागरण बल । सत्यया अध्ययन व अन्वेषण यःपिं यूरोपीय मनूतयेसं नं बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृती क्ववाला स्वयेगु यात । एशियाया धर्म, दर्शन व पुरातत्त्वया अध्ययन अनुसन्धानय् व्यक्तिगत व संस्थागत कुतः जुल ।
- ५) थ्व हे पुनः नवजागरणया नसंचाय् एशियाया बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृतिया परम्परां राष्ट्रिय स्वाधीनता, आर्थिक सम्पन्नता, धर्मसंस्कृतिस पुनरुत्थानया कुतः थी थी देशय् थी थी कथं जुल । थ्व थी थी देशया थी थी कुतः जूथे नेपाःया थेरवाद बुद्धशासनया कुतलय् बर्मा व श्रीलंकां तिवः बिल ।
- ६) बर्माय् राष्ट्रिय स्वाधीनता, बुद्धधर्म व दर्शनया पुनर्जागरणय् श्रीलंकाय्थे उलि कष्ट साध्य संघर्ष यायेम्वाः । बर्मा आक्यावं उ. चन्द्रमणि महास्थविरया पूर्वज आचार्यपिसं थः देशं पिहाँ वया शाक्यमुनि बुद्धया

विचरण भूमि भारतय् पलातः विज्यात । श्रीलंकाय् व्याक्क स्कूलय् वाइवल मस्तयेसं व्वने हे माःसां मांया खँ छयने फया बुद्धजयन्ती खुनु थःगु छें बुद्धपूजा व शील पालनय् च्वंगुलिं कन्हे खुनु स्कूलय् कथिं दायेके माःसां हिकदुबे सुमंगल महास्थविरथें जाःपिनि अर्ती डेविड हेवावितरण धर्मपाल हेवावितरण जुया पिहाँ वल । भिक्षु धर्मपाल जुयालि वसपोलं बुद्धगयाय् शुद्ध बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृति पुनरुद्धारया प्रतिज्ञा याना विज्यात । महाबोधि सोसाइटी स्थापना याना विज्यात । बुद्धगया अबले बंगाल प्रान्तय् दुने खः । कलकत्ता अबलेया वृटिश राज्य प्रशासनय् दिल्लीसिबे वल्लाः । उकिं बुद्धगयाय् स्थापित महाबोधि सोसाइटीया मूज्यासः कलकत्ताय् निस्वन । भिक्षु भेषं संघर्षशील रंगय् ज्या याये थाकुया गृहबन्धनया संस्कारय् स्वापू हे मदुम्ह अर्थय् अनागारिक धर्मपाल जुया विज्यात । अंग्रेजी भाषां महाबोधि पत्रिका पिदन । पालि त्रिपिटक अनुदित व प्रकाशित जुल । श्रीलंकां भिक्षुपिं हयाः सारनाथ आदि प्राचीन बौद्ध केन्द्रय् व ततःधंगु शहरय् बुद्धशासनया ज्यासः ततं वन । धर्मानन्द कौशाम्बी, बोधानन्द, वरसम्बोधि, राहुल सांस्कृत्यायन, जगदीश काश्यप, भदन्त आनन्द कौशल्यायनया उदय जुल । शाक्यमुनि बुद्धया शील, समाधि व प्रज्ञाया बुद्धशासन; अनित्य, दुःख व अनात्म दर्शन पुलांगु बौद्ध ऐतिहासिक स्थलया संरक्षणय् ज्या चक्ककावं वन ।

- ७) भारतय् बुद्धशासनया पुनरुद्धारक थुम्ह हे अनागारिक धर्मपालया स्वरूप शैलीया थासां पिहाँ विज्याःम्ह नेपालय् थेरवाद बुद्धशासन पुनरुद्धारया न्हापांम्ह व्यक्तित्व धर्मादित्य धर्माचार्य जुल । शाक्यवंशी भिषगाचार्य आयुर्वेद वैद्य सेवां राणा सरकारया लाय्कुली दुती फुम्ह अबुया प्रतापं जगमान वैद्य नेपाःया अबलेया नियन्त्रित शिक्षा पद्धती नं विद्यालयय् व्वने खन । भारतय् वना मेट्रिकुलेशन जाँच ब्यूवने दत । कलकत्ताय् अर्थशास्त्रय् कजेलया अध्ययन यायेत राणा सत्ताया छात्रवृत्ती व्वंम्ह जगमान वैद्ययात अनागारिक धर्मपालं खन ।
- ८) धर्मपालजुं बुद्ध जन्म जूगु लुम्बिनी क्यब दुगु देश नेपालं वःम्ह छम्ह शाक्य भिक्षु शिक्षित नव युवकयात खँबलय् नेपालय् थेरवाद संदेश ज्वना वनेत वःम्ह दूत भाःपिल । वसपोलं गुहालि यात । धर्मादित्य धर्माचार्य म्हासुगु कापःया कोटं फितः । नेपालय् विज्यात । अले थेरवाद बुद्धशासनय् उगु उगु हे ज्या याना विज्यात गुगु गुगु ज्या अनागारिक धर्मपालं भारतय् याना विज्यात । महाबोधि सोसाइटी स्थापनाथें नेपालय् १९२३ ई सं नेपाल बुद्धोपासक संघ, बुद्धधर्म उद्धार संघ, बुद्ध उपासिका संघ आदि बौद्ध संघ संस्था इलय् विलय् थाय्कथं माःकथं स्वना विज्यात । “महाबोधि” पत्रिकाथें “बुद्धधर्म” नेपाल भाषां, “हिमाली बौद्ध” नेपाली भाषां, “बौद्ध भारत” बंगाली भाषां अले “द बुद्धिष्ट इण्डिया” अंग्रेजी भाषां पिकया विज्यात । नेपालय् मछिना भारतय् अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन याना विज्यात ।
- ९) अले हानं नेपालय् छुट्टिं विज्याबले थ्व हे बुद्धशासनया मूल ज्याखँ राणा शासनया मिखा मवनीकथं याना विज्यात । धात्थेंगु कथं धर्म यायेगु खःसा “भिं जीवन हनेत छम्ह जक बुद्धया शरणय् वनेमाः” धया विज्यात । नेपालय् निष्ठानन्द वज्राचार्यया ललितविस्तर, क्यान्छेलामा व छिरिड नोर्बुलामा गुरुपिसं हयाः विज्यागु धर्म-जागरणया लिधंसाय् नेपाःया राष्ट्रियता व सांस्कृतिक भावना दुपिं विशेषतः ल्हासाया स्वापुतिं धन व श्रद्धां सम्पन्नपिं नेवाःत दना वइ च्वंगु व ई खः । धर्मादित्य धर्माचार्य राणा प्रधानमन्त्री चन्द्र शम्शेर व धर्मा साहुया गुहालिं किण्डोल विहारयात थेरवाद बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृति प्रचार यायेत मूल थाय् कथं स्वना विज्यात । स्वांयापुन्ही व धर्मचक्रप्रवर्तन हनेगु ज्या, पञ्चशील पालन, बुद्धगुण लुमंकेगु पूजा पद्धति स्यना विज्यात । धर्मयात खँल्हायेगु कथं थ्वीका वीगु धर्मदेशना याना विज्यात । वसपोलं पालि भाषाया धर्मदर्शन हे धात्थेंगु धर्मदर्शन धका कनेगु, नेपाःया बहाः बही चैत्य, विशेषतः लुम्बिनीया महत्व थुइका वीगु ज्या याना विज्यात । हानं वसपोलं म्हनिं नेपाः गालय् व लुम्बिनी बुद्धजयन्ती याये माल धइगु सः न्येदं न्यः हे तया विज्यात । लुम्बिनी मायादेवीयात हिं व्छाकीगु वलि प्रथा बन्द याका विज्यात । बुद्धधर्मया सफूत उलाक्यनेगु, देश विदेशं पिहाँ वःगु बौद्ध चित्र प्रदर्शन, बुद्धया किपात प्रचार यायेगु, प्राचीन लिपि व्वने सयेकेवीगु आदि ज्या छुना विज्यात । उखे लामा भिक्षु जुया

वीपिं कृशीनगरय् थ्यनेवं बर्मा वया च्वंगु बौद्धजागरणय् थेरवाद भिक्षु भिक्षुवस्त्र धारण यायेगु ज्या शुरु जुल । थ्व हे नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणय् थेरवाद परम्पराया भूमिका म्हितूगुया नमोबागि खः ।

- १०) १९२८ ईसवी नानीकाजी ख्याःजु माय्के पत्नेन श्यरब थेरवाद श्रामणेर महाप्रज्ञा जुल । १९३० ईसवी कुलमानसिं बैद्य तुलाधर श्रामणेर प्रज्ञानन्द जुल । नेपालया थेरवाद बुद्धशासनया हानं शुद्ध इतिहास शुरु जुल । छायाःसा पालि प्रमाण कथं बुद्धशासनया आयु हे विनय व विनयया मूर्तरूप भिक्षुसंघ खः । गबले भिक्षुसंघ दइ मखु अबले शाक्यमुनि बुद्धया जीवन्त शासन दुगु जुइ मखु । थ्वयां लिपा ईसवी १९३६ तक थःथः श्रद्धां थेरवाद शासनय् श्रामणेर धर्मालोक, श्रामणेर शाक्यानन्द, श्रामणेर अनिरुद्ध, श्रामणेर अमृतानन्द व श्रामणेर सुबोधानन्द नेपालय् थेरवाद बुद्धशासनया न्त्यलुया जुया दुहाँ विज्यात । थ्वयां लिपाया श्रामणेर व भिक्षुपिं थ्व वसपोलपिनि शिष्य, शिष्यया नं शिष्य, शिष्ययां शिष्ययां शिष्य प्यंगू पुस्ताया भिक्षु श्रामणेरपिं खः । अनागारिकापिं खः ।
- ११) नेपालय् थेरवाद बुद्धशासन व परम्पराया पुनस्थापनाया आःया न्त्यखं दुथ्याकःपिं वसपोल महास्थविर भन्तेपिनिगु थःथःगु नेवाः बुद्धधर्मय् वा नेपाःया बुद्धधर्मय् वा नेपाःया बुद्धधर्मय् भूमिका विषयय् च्वया च्वनेत ई व कुतः आपाः फुका च्वने मफुनि । नेपालय् थेरवाद गुकथं वःगु खः, साहित्य सुता कर्मस्थानाचार्य व बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञाया आत्मकथा, संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरया जीवनी, भिक्षु धम्मालोक महास्थविर व महाचीन यात्रा, मेरो आत्मकथा (भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर), **A brief life story of Ven. Amritananda Mahasthvir**, व **A short History of Theravad Buddhism in Modern Nepal** सफूत भी न्त्योने दु । उकिं आः थन नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणय् थेरवाद परम्पराया भूमिकायात न्हापां निसें आःतकया अले लिपायात तकं केच्याना विषय वस्तुया आयाम कथं दुवाला स्वयेगु कुतः याये ।

मू ज्यापौ

टेलिफोनया खँलाबल्हा कथं जिं नेपालय् थेरवाद शासनया पुनर्स्थापना विषयय् ज्यापौ च्वयेगु धका तायागु खः । अथे हे च्वया । तर राष्ट्रिय सभागृहय् “विम्बिसार” प्याखं जूथाय् “नेपालमण्डल बौद्धसंस्कृति सम्मेलन आयोजक समितिया” १९ गू बौद्ध संगठन मध्यय्या छगू संगठनया नायलं जित ज्यापौया छ्यो **The Role of Theravada Tradition in the Conservation of Newa Buddhism** क्यबले जि भ्रसंग वन । थ्व शिर्षक थःगु अध्ययनं छुं ब्याके धुंगु “नेपालय् थेरवाद” व “नेपालय् थेरवाद बुद्धधर्म इतिहास” लिसें भिनकं पाःगु विषयथे ताल । मनय् च्वंगु खँ थःगु मांभाषां च्वयेत हिं च्वयेथे अःपु ताःगुली छुं छुं मछिं नं ताल । न्हापा वःगु पती नेपाल भाषा, नेपाली भाषा व अंग्रेजी भाषा न्ह्यागु माध्यम नं ज्यू धाःगुली आः विराट रूप काःगुलिं अंग्रेजी भाषा माध्यम काल जुइ धका मती वन । न्हू शिर्षकय् अंग्रेजी भाषां च्वये च्वयेथे थाकुथे ताल । अले वंगु २०५५ कार्तिक ७ गतेया सल्लाहकार समितिया मुज्याय् विशेष कथं नेवाः समूहया दथुइ जुइगु जुया अप्वः ज्यापौ नेपाल भाषां वया च्वंगु दु धाःबले जितः विषयवस्तुया जाः तःजाः व ब्या तब्या जूसां लालकाये अःपुइथे ताल । हानं न्हू शिर्षकय् ज्यापौ च्वयेत ग्वःसा ग्वया ।

थ्व ज्यापौया विषय नं थेरवादया भूमिकायात सकारात्मक सम्मान खः ताया । प्रथम थेरवादी श्रामणेर महाप्रज्ञा जूगुयां भिंच्यादं लिपा थेरवादी श्रामणेर प्रज्ञानन्द न्हापां स्वनिगलय् प्रवेश जूगुया नीदं क्यबले पुनर्जागरणं लिपा दकसिबे न्हापां थेरवादी कथं गठन जूगु बौद्धसंगठनया स्वम्ह उपासक मध्येया छम्ह उपासक चित्तधर “हृदयं” छगू न्ह्यःस तया दीगु लुमंसे वल । “थेरवादी शासनं भीत छु बिल ?” थुकिया लिसः नं अबले बिल “थेरवादी शासनं भीत छु मबिल, छु मानि ?” थुपिं न्ह्यःसः लिसः निगुलिं जिगु शैशव विचारय् लः लः मधाःगु खः । पीदं लिपा थौं थ्व हे खँ सकारात्मक कथं नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणय् थेरवाद परम्पराया भूमिका वःगु लय्ताःया खँ खः । उकिं थ्व ज्या पती न्हापाया न्ह्यःसःया क्रमय् दुवाले धुंका मेमेगु विषयया भूमिकाय् दुतियेगु मती तया ।

१) स्वांयापुन्ही

थ्व नेपाःया नेवाः बौद्धपिसं भिनक हे ल्वमंका तःगु विषय ला मखु, तर अथे खया नं जन्म, सम्बोधिलाभ व महापरिनिर्वाण छन्हुं हे जूगु धयागु स्वीकार याकेगु, श्री ५ या सरकारं राष्ट्रिय छुट्टि बीकेगु हानं स्वांयापुन्ही खुनु नेपाल अधिराज्यभर हिंसा निषेधया स्व. श्री ५ महेन्द्र शाही घोषण याकेगुली थेरवाद बुद्धशासनया महत्वपूर्ण न्हूगु भूमिका खः । लिसें भिंस्वसः भिंप्यसः दँ न्ह्योः निसें बुद्धया जन्मदिंया बारे जेष्ठपुन्ही आषाढ पुन्ही आदि कथं दया वयाच्वंगु विवाद २५०० महापरिनिर्वाण दिवसं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरं हे समाधान याना बिल । बुद्धजयन्ती स्वनिगलय् जक मखु, अधिराज्यभरय् न्येगू ख्वीगू थासं मयाक जात्रा, समारोह व भाषण आदि जुया ब्यापकताय् कथं जूगुली थेरवाद परम्पराया कुतः दु । कलकत्तां भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर पाखें रेडियों नेपाल भाषां बुद्धधर्मया प्रसारण जुइ धुंका रेडियो नेपालया भण्डै स्थापना ईलं निसें बुद्धजयन्ती उपलक्ष्यय् साप्ताहिक “बुद्धवन्दना” नेपालं प्रसारण जुल । गगु क्रम नेपाल टि.भी. वये धुंका टी.भी.यात समेतं कय्च्याना साप्ताहिक “बुद्धवन्दना” बुद्धजयन्ती स्वांयापुन्ही कार्यक्रम आःतकं न्ह्याना च्वंगु दु । धर्मादित्य धर्माचार्य स्वांयापुन्ही उपलक्ष्यय् बुद्धधर्म पत्रिका पिकया विज्यागुयां ल्यु ‘धर्मदूत’ व ‘धर्मादय’ पत्रिकां स्वांयापुन्हीया विशेषांक पिहां वल । स्वनिगलं दुने दकसिबे न्हापा ४ पेजया स्वांयापुन्ही पत्रिका २०१२ वि.सं. श्रामणेर सुदर्शनया सम्पादनय् पिहां वल । विज्ञापनया श्रोतं बुद्धजयन्ती पतिं स्वांयापुन्ही व वैशाखपुन्ही संयुक्त नामं विशेषांकं पिकायेगु भो न्ह्यानावं वन । अले ‘आनन्दभूमि’ व ‘धर्मकीर्ति’ पत्रिकां थुकियात न्ह्याका यंकल । थौं स्वनिगलं दुने व स्वनिगलं पिने स्वांयापुन्हीबले तःगु तःगु मच्छि, स्मारिकात विभिन्न संघ संस्थां विभिन्न नामं पिहां वःगु भी सकसिनं स्यू

। थुकथं चीभाः चैत्य पूजां जक सीमित थासय् जूगु क्वाःपाद्यो पूजा व व्रत आदिया बुद्धजयन्तीया नेवाः बुद्धधर्मया परम्परायात व्यापक यायेगु थेरवादी परम्पराया चीधंगु संरक्षण सम्बद्धनया भूमिका मखु ।

२) शील

शील नं नेपाःया नेवाः बौद्धपिसं स्यूगु विषय खः । चूडाकर्मबले विधिविधानय् शीलया हे परम्परा अंश दु । तर नेवाः बौद्ध समाजय् सामान्य सफूती व्याक्क थासं शीलया क्रमबद्धता उथें जुया च्वंगु मदु । उकिं शीलय् हिंसा, खुँज्या, व्यभिचार, मखुगु खँ, व अय्लाः थ्वं लागु पदार्थ सेवन मयायेगु क्रमबद्धता क्यना शील प्रार्थना याकेगु बुद्धधर्म उद्धार संघया कृतलय् न्हापां धलं किंडोलय् धलं दनिथाय् शुरु जुल । तर बुद्धशासनया विनय कथं श्रावकसंघं शील प्रार्थना याकेगु ज्या धाःसा दकसिके न्हापां श्रामणेर प्रज्ञानन्दं याना विज्यात । लिच्छवी कालनिसें न्हापा व लिपायागु मल्ल कालतकं उपासक उपासिका, परमोपासक परमोपासिका धया च्वंसा च्वया च्वंसां पञ्चशील पालनया सम्बन्ध मदीपित उपासक उपासिका जुइगुया परिभाषाय् थेरवाद बुद्धशासन कथं स्पष्टं शीलपालन मायेमाःगु थुइका बियेगु जुल । थेरवाद परम्पराया मूल आचार संहिता हे पञ्चशील व अष्टशील आदि खः । अनं ल्यू दशशील व विनय प्रतिमोक्षशील खः । थेरवाद बुद्धशासनं पञ्चशील विना मानव सभ्यता मानव संस्कृति बाँलाई, भिनी व सुथां लाइ धका गबलें मताः । उखुन्हु हे तिनि नीगूगु विश्वबौद्ध सम्मेलनय् अष्टेलियाय् न्ह्यथनागु ज्यापत्ती “थ्व हे पञ्चशील हे जक एक्काइसौं शताब्दीया चुनौतियात स्वीकार यायेत आधार जुइ” धका जिं न्ह्यथनागु दु । पञ्चशीलयात राजनैतिक, सामाजिक व सांस्कृतिक पद्धतिं थः नाले मफुत धाःसा एक्काइसौं शताब्दीया चुनौती सामना मानव समुदायं याये हे फइ मखु । “म्वा व म्वाये व्यु” धयागु अहिंसाया शिक्षा अतृप्त तृष्णा जन्य विलासया व्यापकता व्यक्तिगत, संस्थागत, समाजगत, राष्ट्रियगत व अन्तर्राष्ट्रिय स्तरय् न्यनावना च्वंगुलिं हे संसारय् सत्तावाद, हैकमवाद, प्रभुत्ववाद, विस्तारवाद व साम्राज्यवादया स्वार्थया चुपि जया च्वन । अणु, परमाणु, जैविक व विषालु बमं एक्काइसौं शताब्दीयात नुनेत वांखाया च्वंगु दु । बुद्धया खुइ मज्यू धाइगु शिक्षा थुइके मफया हे अनुचित आर्थिक शोषणं करोडौं अरबौं संचय यायेगु व्यापारिक व राजनैतिक शक्तिं संसार गुलि नितु नीका तल धइगु खँ भीगु न्ह्योने हे दु । परस्त्री वा परपुरुष गमन यायेगु शिक्षायात पालन मयात धाःसा शक्तिशाली राष्ट्रया शिर्षस्थ व्यक्तित्वं नं गुलि छयों क्वछुइ माली धयागु भी न्ह्योने दु । थुपिं दसु न्ह्यथनागुया अर्थ थुलि हे खः, थेरवाद परम्पराया शीलया तःधंगु महत्व दु । थ्व खँ नेवाः बौद्ध समाजय् थुइका शीलयात ज्वंकेत न्ह्याबलें न्ह्याबलें शील जीवन पद्धती हे नेवाःत दुतिकेगु थेरवाद परम्पराया आजु खः ।

३) परित्राण

नेवाः बुद्धधर्मय् अनेक भय उपद्रवं बचे जुइत पञ्चरक्षा, तारासत्त्वनाम, प्रज्ञापारमिता आदि पाठ यायेगु याकेगु चलन दु । तर परित्राणया प्रचलनय् बुद्धधर्म व संघया गुण लुमंका उकियागु सत्यक्रियाया प्रभावं भय, उपद्रव व रोग आदि शान्त जुइमा धायेगु कामना यायेगु मौलिकता दु । अले परित्राणय् थुइकेगु व सचरित्रतायागु आधारभूत आवश्यकता दु । लाभया इच्छां पाठ याये मज्यू । पञ्चमहापाप मध्यय् छगू याःपिन्त परित्राणं थी मखु । थुकथं आशिका पूर्ण जुइत सचरित्रता नं नापं नापं माः धयागु थेरवाद सिद्धान्त खः । परित्राण व महापरित्राणं नेवाः बौद्ध समुदाययात गुलि कय्च्यात धयागु खँ थुपिं सफूया तःगु तःगु हे मच्छि, संस्करण पिहाँ वःगुलिं प्रमाणित याः । अझ थौं थेरवाद धर्मकार्यय् तःधंगु धर्म धइगु हे महापरित्राण पाठ याकेगुथें जुया च्वंगु दु ।

४) विहारया निर्माण

नेवाः बौद्धसंस्कृती बहाः बही, चैत्य, मूर्ति छगू अभिन्न अंग खः । बुद्धकालीन “आराम” विहारया गुगु संरचना दु वयातः हे नेपाःया बहाः बहिलिं कय्च्यना तःगु खः । तःकूगु चकंगु थाय् यक्व दुगु अबलेया मगध, कोशल व लिच्छवि आदि राज्यया आरामय् बुद्ध च्वना विज्याइगु गन्धकुटी, बुद्धया श्रावक संघ च्वना विज्याइगु संघावास, अले वसपोलपिनि छगू इरियापथ व शारीरिक व्यायाम स्थान चंक्रमण स्थल, उपासक उपासिकापिन्त धर्म श्रवण यायेगु शाला, शौचालय पुष्पवाटिका व लःया स्रोत व्यवस्थायात नेवाः बौद्धसमाजया बहाःबहिलिं क्वाःपाद्योया क्वथा, बहाःबहीया च्वय्यागु तल्ला, बहाःबहीया फः, बहाःबहीया चुक व खुलागु दलाम, अले ननि, तुं, क्यव आदि दयेकाः व्याकातःगु खः । हानं गुगुं इलय् थन हे दर्शन व कला आदि अध्ययन अध्यापन नं जुइगु खः । तर लिपा छुखें क्वाःपाःद्योया फुसेसं आगंघः अभ् गनं गनं बहाः बहीया च्वय्या तल्लाय् हे नासःद्यः तथा पञ्चशीलयात पालन याये म्वाःगु विधि व्यवस्थापन जुल । थेरवादी विशेषताया बहाःबहिली तान्त्रिक विशेषता प्यपुं वल । शाक्यमुनि बुद्ध आदि क्वापाःद्योया फुसे चक्रसम्बरपिं विज्यात । हानं ब्रह्मचर्य भिक्षु मदयेवं गृहत्यागी भिक्षुपिनिगु वास स्थानया परम्परा जुसेलि बहाःबही स्वरूपया सार्थकताय् घाः लात । न्त्याक्व मी मज्यू धाःसां सांघिक विहार न्याये मीगु क्रम नं न्त्यात । उकिया कारणं हे थेरवादी बुद्धशासनं पुलां पुलांगु बहाःबहीयात जीर्णोद्धार याना च्वनेगु वा न्हूगु विहार दयेकेगु क्रम न्त्याकल । तर थ्व खँ सत्य खः, बहाः बहीया कला व बास्तुकलायात संरक्षण व संवर्द्धनय् धाःसा थेरवादी परम्परा पाखें छुं भूमिका मिहते मफुत । अथे नं विहारय् धर्मया श्रवण व धर्मया पालनया अले बौद्ध साहित्य प्रकाशनया केन्द्र कथं न्त्याका गुगु नेवाः बुद्धधर्मय् शान्ति सुख बीगु धर्मया भाषा साहित्य संरक्षण संवर्द्धन यायेत विषेशतः प्रेरणा बीगु व शाक्यमुनि बुद्धया मू शिक्षा बीगुली गुगु योगदान जुल व थेरवाद परम्पराया चीधंगु भूमिका मखु ।

नेवाः बुद्धधर्म स्वनिगलय् जक सीमित जुया हानं स्वनिगलं पिने वॉपिं नेवाः बुद्धधर्मावलम्बीपिंके नं थः च्वनेथाय् गणेद्यो, भिंद्यो व चीभाः चैत्य दयेकेगु तोता बहाः बही दयेकेगु प्रवृत्ति मदुगुलिं अले नेवाः बौद्धपिं संस्कारतः अबौद्ध जुया वना च्वन । अथवा यक्व यक्व ध्येवा फुका कुल विहारय् वया चूडाकर्म याः वया च्वने माल । थ्व सन्दर्भय् थेरवाद परम्परां अजाःथाय् चीभाः व फलेचा छगू दुगुथाय्यात विहारया रूप बिल । धर्मया व्याख्यानं बौद्धत्व सुसंगठित याना तल । अभ् दकले सकले ला थेरवादी विहारय् श्रामणेर दीक्षा बिया बौद्ध संस्कार संवर्द्धन जुल । थुलि जक मखु, श्री ५ त्रिभुवनयात बिन्ति याना सहृदय वज्राचार्यपिनि सहमति कया दकसिबे न्हापां नेवाः बौद्धपिं दुगु तानसेन व भोजपुर आदि थासय्या थेरवादी विहारय् चूडाकर्म पद्धति न्त्याके बिल । आः अनेक थासय् अलग हे बहाः स्वना चूडाकर्म क्रिया कर्म न्त्याये धुंकूगु दु । थ्व थेरवाद परम्पराया चीधंगु सदाशयतां दुग्यःगु योगदान मखु ।

५) अनागारिका

थेरवाद बुद्धशासनय् भिक्षुणी शासन विनय विहित कथं याये मफया अज्ञात इलं निसें भिक्षुणी शासन लोप जुल । तर श्रद्धालु उपासिकापिन्त त्यागी जीवनय् दुतिकेगु आवश्यक खंका पञ्चम संगायनं लिपा छगू न्हूगु लँपु चायेकल । बर्माय् तिलासें धका, श्रीलंकाय् शीलवती माता धका, थाइलैण्डय् मेचि धका सँ खाना गृह-बन्धनं मुक्तगु अन्+आगारिक व्यवस्था जुल । ख्वीर्दीत न्त्यो थ्व परम्पराय् भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरया कृतलं दकसिबे न्हापां कुशीनगरय् श्रद्धालु उपासिकापिं यंका अनागारिका दीक्षा बीका विज्यात । रत्नपाली, धर्मपाली व संघपाली हे न्हापापिं नेपाःमि अनागारिकापिं जुल । तर थुकिं याना विशेषतः छगू हे विहारय् नापं नये त्वनेगु जुया गुलिं मनूतयेत लःलः नं मधाल । तर अथे नं निर्वाण लाभ यायेत “द्वंकुल प्रज्ञा” धयागु आक्षेप-संस्कारया विरुद्ध महिलावर्गं नं अनागारिका जुयावं वन । इमित नं धर्म खँ कंकेवीगु यात । लिपा बिस्कं च्वनेगु उपश्रय, उपासिकाराम वा विहार नं दयावं वन । मिसापिन्त महिलावर्गं हे अचः प्रभावित याइ धयागु खँ प्रमाणित नं जुल । गुरुमांया ज्या पूजा तयेगु जक जुया च्वंगु

नेवाः बुद्धधर्मया थुगु थासय् धर्मया नारी स्वाधीनता व स्वतन्त्रता थेरवाद परम्पराया छगू मूवंगु देन खः ।

६) धर्म व्याख्यान

नेपालय् धर्म व्याख्यान थेरवाद परम्पराया मौलिक देन मखु । अष्टमी व्रत, तीर्थव्रत व गुंला आदी धर्म खं कनेगु न्यनेगु नेवाः बुद्धधर्मय् दया हे च्वं । तर गुरुजुपिसं जक कनेगु जुया च्वंगुली पं. निष्ठानन्द वज्राचार्यया “ललितविस्तरं” थःथःमं ब्वने खंका बिल । क्यांछे लामाया सम्बाद शैलीया व्याख्यानं न्हूगु जः बिल । धर्म व्याख्यानया क्षेत्र व्यापक जुल । अथे नं श्रीमान् शाक्यमुनीन्द्र ईश्वर जुया सर्वज्ञवादी जुया धका बुद्धधर्मया मूलतत्त्व व दर्शन कथं पाय्छि मज्जु धर्म व्याख्यानया थासय् धर्मादित्य धर्माचार्य सुत्त, गेय, वेध्याकरण, गाथा, उदान, इतिवृत्तक आदि नवांग बुद्धधर्म व पालि भाषानुसारया बुद्धजीवनी, आर्यअष्टाङ्गिक मार्गया व्याख्या न्यंका विज्यात । व्वंका विज्यात । झदंया मचां मयिचां नसें हे बुद्धधर्म सीकेमाः धका आत्मान याना विज्यात । थ्व हे पृष्ठभूमी धर्मया व्याख्यानय् विशुद्ध धर्मया उपदेश थेरवादी भिक्षुपिसं न्ह्याकल । जित लुमं, बुद्धजीवनी कनेबले यशोधरायात भीरं कुतकूगु, पुखुली कुतकूगु, मी कुतकूगु आदि चर्चा मयायेबले बाखं हे मिले मज्जु धाइ । राहुलया जन्म जुये धुंका सिद्धार्थ गृह त्याग याःगु खं कनेबले श्रद्धालुपिं दना दना हे वं । जित नं सिद्धार्थयात आजीवन ब्रह्मचारी धाये यः । उकिं यथार्थताया प्रमाण मालेत इण्डोनेशियाया बोरोबुदुर थ्यंक स्वः वना । तर इण्डोनेशियाय् जक मखु, गुगु प्राचीन यात्रा विवरणय्, गुगु प्राचीन चित्र व मूर्तिकलाय् भद्रकल्पवदानयागु यशोधराया व दुःखद बाखंया अभिलेख, पुरातात्विक व भौतिक प्रमाण गनं संगुबछि हे लुया मवः । बरू थ्वया विपरीत महाभिनिष्क्रमण इलय् “राहुल” जन्म जुइ धुंकागु स्मारक दर्शन याःगु विवरण जक लू । धर्मदेशनाया क्रमय् थ्व तथ्य छगू तःधंगु वाद विवादया विषय हे जूगु खः । २५०० गूगु महापरिनिर्वाण महोत्सवय् छगू पर्चा वितरण जुल । उकी श्रामणेर जू वःमह राहुलयात बुद्ध जिंथें महायान धर्मय् पुवंका तिनि वा धका आज्ञा जुया विज्याःगु खं दुगु खः । बुद्धया उपदेश कथं राहुल लिहाँ वना सुशीला कमलादेवी नाप विवाह यात । अले सकलानन्द व मैत्री धयापिं कायपिं दयेके धुंका तिनि बुद्धया शासनय् दूतित । थ्व खंय् जित थ्यने हे मब्यूसे पूज्य धर्मा लोक भन्ते नं प्रतिवाद च्वकूगु आः नं लुमं । थुकी बहुविवाह खने दुगु, महायानय् च्वनेत विवाह याना मचाया बौ जुइ हे माःगु, जन्म जन्म पतिं थथे महायानय् बोधिसत्त्वपिं च्वना विज्याःगु खंय् अनेक जातक बाखनय् बोधिसत्त्व अविवाहितगु, ब्रतबन्ध चूडाकर्म विवाह पूर्व जुया च्वंगु आदि खं प्रतिवादय् उल्लेख याना । सारांशतः धाये त्यनागु खं खः, थेरवाद परम्परां नेवाः बुद्धधर्मया नामय् दुगु असत्य व कुसंस्कार चीकेगुली गुगु भूमिका म्हितल व वैज्ञानिक युगय् नं नेवाः बौद्धपिंत धस्वाये फइगु आधार दान खः । भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया मञ्जुश्री स्थानय् जूगु, भिक्षु सुदर्शनया यलया मूचुकय्, तेबहाः व चिकं मुगलय् लच्छि, धर्मदेशना जूगु आदि सुनानं त्वमंके फइ मखु । सफू स्वया लय्तया सफुती दुगु बाखं कनीगु थासय् खं कनेथें सलललं कनीगु बाखं, उपदेश खं अनेक उपमा तर्क लिसें कनीगु धर्मदेशनां नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षण यायेत स्वतन्त्र चिन्तन पद्धतिं संवर्द्धन याना ब्यूगु दु ।

७) बुद्धपूजा

बुद्धपूजा नेवाः बौद्धसंस्कृति लिसें हे दुगुःगु खं खः । तर थः ख्वाःसिलेथें लखं चैत्यय् लुइगु, थः छ्यने स्वां छुयेथे बुद्धया छ्यने स्वां वा स्वांकुचा छायेगु, थः सिन्हः तीथें बुद्धयात सिन्हः तिकु तिकु मिखा न्हाय् हे सी मदयेकेगु, श्रद्धां पुष्प, धूप, दीप, नैवेद्य आदि अथें न्ह्योनेसं छायेगु नेवाः बुद्धधर्मया स्वभावय् थेरवाद बौद्ध परम्परां सुसंस्कृत सौन्दर्य ब्यूगु दु । प्रदर्शन व्ययेथें धाःसां थ्व वास्तवय् सकलया श्रद्धा बांलाक छथासं छायापा किस्ती वा पूजाभजलय् ब्वया सकलया ल्हातं पूजा न्ह्याका पूजा सम्पन्न यात । सिन्हः वास्तवय् पुलांगु बौद्ध वाङ्मयय् गनं वर्णन मदुगु पूजा वस्तु खः । मेगु खं बुद्धयात छायेगु थःमं हे लाना नयेत नं मखु । बुद्धया जीवित इलय् वसपोलयात भिक्षान्न, चीवर वस्त्र, भैषज्य व शयनासन विहार दान जूथें वसपोल महापरिनिर्वाणं लिपा नं श्रद्धा तयेगु कथं पिण्डपात्र, चीवर, भैषज्य पूजा याःगु खः ।

बुद्धपूजा धातुं पिण्डपात्र, चीवर, भैषज्यं पूजा याःगु खः । बुद्धपूजा धातुं धाःसा बुद्धयागु गुण लुमंका उजागु गुण भति भति जूसां थःके दयेकेत खः । बुद्धया गुण स्मरण व बुद्धयागु उपदेशया पालन हे बुद्धयागु प्रतिपत्ति पूजा खः । मेगु पूजा प्रतिपत्ति पूजाति फलदायी नं मखु । बुद्धपूजाथें देया दक्क बहाः बही पूजा, बहाः पूजा चीभाः नं पूजा भीथाय् दु । थ्वयात हे परिवर्द्धन याना थेरवाद परम्परां छगू बहाः, छगू बही वा छगः थूरय् छन्हु छन्हु बुद्धपूजा यायेगु नं याना क्यंगु दु । थुकिं याना गन गन बुद्धपूजा जुल, अन अनया महत्वबारे छुं न्यने कनेगु जुल, सफा सुघर यायेगु व संरक्षण यायेगु प्रेरणा बिल ।

८) चैत्य

श्रीलंका चैत्यय् बुद्धमूर्तिया दर्शन मद्, कलात्मक छुं विशेषता मद् धका द्वपं नं नेपाली बौद्ध दृष्टिं मब्यूगु मखु । तर यलया प्यंगः थूरया पुलांगु स्वरूपय् नं न्हापा न्हापा मूर्ति मद्गु हे खः । थूरय् त्रयोदश भूमिया प्रतीक गजू तना व्युथें हे मूर्ति नं सलंसः दै न्हापा तःगुसां प्राचीन थूरय् दुगु मखु । उलि जक मखु, सारनाथया धम्मिकस्तूप, कुशीनगरया निर्वाणस्तूप, व सांची-अमरावतीया स्तूपय् आदी नं छुं मूर्ति दुगु मखु । लिच्छविकालया ल्वहंया चैत्यय् तकं नेपाःया श्रद्धाचैत्यय् बुद्धया मूर्ति मद्गु भीसं आःनं खना च्वना । थुजागु रिक्त गवाक्षया शिलामय चैत्ययात भीसं अशोक चैत्य धया च्वनागु दु । तर बुद्ध मूर्ति लिपा सकसितं यया वन । श्रद्धां छुं क्वछुकेत माः तायावन । बर्माया स्वेदगौं निसें बुद्धगयाया देगलय् नं मूर्ति स्थापित जुल । लुम्बिनीयागु सिद्धार्थ-जन्म-स्मारकय् ला भन लिपा उत्खनन क्रमय् लुया वःगु महामायादेवीयागु मूर्ति स्थापना याना उगु स्मारक हे महामायादेवीया देगः याना बिल । मायादेवी रुम्भिनमाई याना हिंसा कर्म तकं याना वन । बौद्ध चैत्यय् पञ्चबुद्ध व विभिन्न बोधिसत्त्वपिनि मूर्ति नेपाःया थःगु हे विकसित सांस्कृतिक स्वरूप खः ।

९) सर्वज्ञधातु व यात्रा

‘स्वीदंति न्त्यो हे थूरय् मद्दुसा थ्व छगू मिखां खने दुगु पवित्रगु तथागतया शरीरावशेष अस्थिधातु थेरवादया तःधंगु देन’ खः धका स्वीकार याना तःगु जुल । ‘जात्राया जात्रां जाःगु देशय् अस्थिधातु जात्रा थाय्माच्च गयेथें अप्पः जुल धका खतय् तया जात्रा यायेगु क्रमय् न्हूकथं’ धका नं न्त्यथंगु खः । तर गन तक, श्रद्धां ज्वना न्त्याकेगु छथासं मेथासय् थ्यंकेगु खं दु – व पुलांगु परम्परा खः । बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपा हे वसपोलयागु शरीरया दर्शन व यात्रा कुशीनगरय् जुल । चिनिया यात्रा विवरणं स्पष्ट जू, गुलिखें थासय् ईसवीया प्यंगू, न्यागू व खुगूगु शताब्दी हे उत्तर पश्चिमी जम्बूद्वीपय् भी बंगःद्यो, जनबहाःद्योया रथ यात्राथें बुद्ध व बोधिसत्त्वपिनि रथ यात्रा जुया वंगु दु । जगन्नाथया रथ यात्रा वास्तवय् अन देगलय् च्वंगु दाथा (वा) धातुया यात्राया हिन्दूकरण खः । उकिं जात्रा धयागु खतय् हे जुइमाः धयागु मद् । किंसि, रथ वा खतय् न्त्यांगु माध्यमय् जुये फु ।

१०) बौद्ध संगठन

नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणय् गुठीया व्यवस्थां बौद्धपिंत छपाँय् छथी याना तःगु खः । लिच्छवी अभिलेखय् आरोग्यशाला, ध्वजा आरोहण, बँपुइगु, बाजा गाजाया गुठीयात सरकारी अनुदान बिया तःगु दसुं गुठीया उपयोगिता व इतिहास न्त्यथं । थ्वया नितिं चन्द्र सूर्य दतले तिवः विइमाः धका श्रद्धालुपिसं बुँ जग्गा दान याना वंगु सलंसः दलंद्रः शिलापत्र व तालपत्रं कना च्वंगु दु । तर लिपा छखें थुपिं गुठी उद्देश्य कार्यसिद्धि सिवे नये त्वनेगु प्रकारान्त विधि विधानय् अप्पः तक्यन, मेखें सी मदयेक नेवाः बुद्धधर्मया परम्परा स्यंकेत न्हंकेत छुं वैकल्पिक व्यवस्था मयासें श्री ५ या सरकारं भूमिसुधार नामं तहस नहस याना बिल । थ्वया

वैकल्पिक संगठन कथं सांस्कृतिक सम्पदा रक्षा यायेत छुं बौद्ध संगठन थेरवाद परम्परां वी मफुसां बौद्धजनया सम्बन्ध क्वातुकेगु कथं धर्मोदय सभा छगू कथं बौद्ध क्वाथ जूगु दु । थ्वयां ल्यू थासय् थासय् थी थी उद्देश्यं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ, महायान संघ, युवक बौद्ध मण्डल, युवा बौद्ध संघ, महिला बौद्ध संघ, तारेमाम संघ, बौद्ध विहार संघ आदि इत्यादि गुलि गथे संगठन दत थन न्त्यथनां साध्य मजू । हिमाल बौद्ध प्रशिक्षण ट्रस्टं शायद निकट भविष्यय् “नेपाल बुद्धिस्ट डाइरेक्टरी” थ्व विषयय् छुं श्रमसाध्य तथ्यांक पिदनी । थुकथं गुठीया छुं अंश ज्या याइगु आधुनिक बौद्ध संघ, संगठन, परिषद, समितिया न्हापांगु पुसा नं धर्मादित्य धर्माचार्यया बौद्ध उपासक संघ खः, गुकिया न्हापापिं सदस्यपिं स्वम्हं तुलाधर जातियापिं उपासकपिं खः । उकिं हे कवि केशरी चित्तधर “हृदय” धया दिल, उपासक हे उराय् जुया वंगु खः । थुजागु बौद्ध संघ व संस्थात मध्ये धर्मोदय सभा हे छगू उजागु सभा खः, गुकी भिक्षु गृहस्थी, मिसा मिजं थेरवाद, महायान व वज्रयान सकलें दुथ्याः । १९५६ ईसवी सारिपुत्र मौद्गल्यायनया अस्थिधातु यात्रा, नेपाल देशय् दकसिवे न्हापांगु ४६ गू देशया प्रतिनिधित्व जूगु प्यंगूगु विश्व बौद्ध सम्मेलन व भिन्त्यागूगु विश्व बौद्ध सम्मेलन याना धर्मोदय सभां राज्यसत्तां सदीसदी निसें हिवाय् चवाय् याना तःगु नेपालय् राज्यस्तरीय सम्मान काल । नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणयात नवचेतनां जाःगु संरक्षण विल । थुकी अले सकसिगु ग्वाहालि दुसां विशेषतः थेरवाद बौद्ध संस्कारया अप्वः कुतः दुगु खँ निर्विवाद खः ।

११) बौद्ध संवेजनीय स्थानया यात्रा

नेपाः व नेवाः बौद्धपिं बौद्ध संवेजनीय स्थानया यात्रां परिचित हे खः । थ्वया अभिलेख प्रमाण रिपुमल्ल लुम्बिनी व कपिलवस्तु दर्शनार्थ वंगु, खश चल्ल जुजुपिसं स्वयम्भू, वुंगःद्यो, बुद्धगयाय् श्रद्धा पूजा याःगु घटनात खः । पं. अभयराज शाक्यं बुद्धगयाय् विज्याना अनथें जाःगु महाबुद्ध देगः यलय् दयेकूगु, पं. अमृतानन्द बुद्धगयाय् विज्याना बुद्धया पादुका थानाहया उकिया पौभाः दयेका पूजा सम्मानार्थ गुथिं दयेकूगु, जय नमो श्री बुद्ध भगवान लुम्बिनी वनस विज्यात म्ये दुगु खँ लिपा तकं बौद्ध संवेजनीय स्थानया यात्रा नेवाः बौद्धपिसं याये सःगु खं प्रमाणित याः । तर वयां ल्यू छुं शताब्दी दुने हे बौद्धपिंत काशी व जगन्नाथय् पिण्ड थः वनेगु संस्कार ज्वंकल । थ्व हे सन्दर्भय् धर्मादित्य धर्माचार्य लुम्बिनी लिसें बौद्ध तीर्थस्थलया प्रचार याना विज्यागुली लिपा थेरवाद भिक्षुपिसं प्यंगू बौद्ध तीर्थ स्थलया यात्रा यायेगु नेवाः बौद्धपिंत स्यना विज्यात । ज्ञानमाला भजन खलःया तत्वावधानय् योजना व व्यवस्थापनया तःगु कुतः याना लवः नाफा मकायेगु कथं अझ नेपाः व भारतया राज्यस्तरया सम्मान व सहयोगय् ५०० सः, ५६० व ६५० श्रद्धालुपिंत स्वको विशेष रेल, बस व प्रबन्धं बौद्धतीर्थ यात्रा सम्पन्न याकूगु नेवाः बुद्धधर्मया संरक्षणया व संस्कार संवर्द्धनया नितिं थेरवाद परम्पराया चीधंगु देन मखु । अन्यथा थौं यात्रा याये न्त्यापिं व फुपिं नेवाः बौद्धपिं आः तकं काशी व जगन्नाथय् पण्डातय् पंजाय् हे श्राद्ध याःवनीपिं जुलं छुं आश्चर्य मदु । नेपाःगाःया द्वादश तीर्थय् जक चाः चाः हिलीगु नेवाः बौद्ध संस्कारयात थाइलैण्ड, बर्मा, श्रीलंका व जापान आदि बौद्ध देशय् थ्यंक यात्रा याका कूपमण्डकतां अन्तरराष्ट्रिय विश्वया गहन सागरय् थेरवाद बौद्धसंस्कृतिं थ्यंका विल, यद्यपि प्रायः थुजागु यात्रा व्यवस्थाय् थौकन्हे वणिक्वृत्ति वया श्रद्धा शोषण जुया च्वंगु जक बांलागु खँ मखु ।

१२) भजन

नामसंगीति, दाफा, तुतः नेवाः बुद्धधर्मया धर्म प्रति तःधंगु श्रद्धाभिव्यक्ति खः । निहंनिं पर्व पर्व दिनय्, गुलाय् वा बोगी आदि कथं बहाः बहिली व स्तूप चिभालय् थ्व श्रद्धाभिव्यक्ति जुया हे च्वंगु दु । थ्व भजन माध्यमं धर्मया श्रद्धाभिव्यक्ति यायेगुली नेवाः बौद्ध संस्कारं थुलि सहभागिता काल, थुकी नेवाः जुजुपिं पण्डितपिं व साधारण मनूत समेत समाहित जुल । थ्वयात आधुनिक बाजा नापं जागृति व सचेतन

प्रवृत्तिया भजन कथं थेरवाद संस्कारं संवर्द्धन याना विल । ज्ञानमाला भजन थुलि लोकप्रिय जुल, बु.सं. २४८४ निसें पिहाँ वया नेपाल भाषाया दकसिबे अप्ठः लखधकं धयाथें ज्ञानमाला सफू पिहाँ वये धुकल ।

१३) सफू व पत्रपत्रिका

धर्मया सफू ल्ह्ययेगु ल्ह्येका थःगु छें वा बहाः बहिली तयेगु नेवाः बुद्धधर्मया छगू पुलांगु हे परम्परा खः । थ्व हे परम्परां संस्कृति भाषां वा थःगु मां भाषां सफू थायेगु प्रेस वसेलि प्रेसं नं सफू पत्रपत्रिका पिहाँ वया हे च्वंगु खः । थ्व नेवाः बुद्धधर्मय् थेरवाद परम्परां छता ज्या न्हापां यात, व खः स्वतन्त्र चिन्तनया सफूत पिकायेगु परम्परा । 'थेरवादी शासनं भीत छु विल ?' धका न्ह्यसः तःगु च्वसू 'धर्मोदय' य् प्रकाशन जूगु थ्वया दसू खः । अथेला बु. सं. २४८२ स हे भिक्षु धर्मालोक महास्थविरं 'ईश्वर म्हसीकि लोके कुचाल कुव्यवहार सुधार' थें जाःगु सफू च्वया पिकया बिज्यात । २४८२ बु.सं. निसें भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर पाखें बौद्धदर्शनया बुद्धोपदेश व धातुभेदानुपस्सनाथें जाःगु सफू पिहाँ वल । भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरयागु 'आर्यसत्य' पिदत । थुकथं न्हापा न्हापां नेवाः बौद्धपिनि नितिं नेपाल भाषां जक अप्ठः सफू पिहाँ वया च्वंगुली लिपा विभिन्न जनजातिया बौद्धपिनि नितिं २४९५ बु.सं. नेपाली भाषानुवाद जुया धम्मपद आदि पिहाँ वल । विभिन्न भाषां स्वांयापुन्हीया भिन्तुना प्रकाशित जुल । थुकिं भाषिक समानताया लँय् छपु ध्वाँय् स्वाना विल । तामांग व थारु भाषां नं सफू पिहाँ वल । उलि जक मखु, धार्मिक विषयया प्राथमिकतायात तकं तोता साहित्यिक सफू थेरवाद भिक्षुपिसं विल, गथे अम्बपाली व जुजु जयप्रकाश आदि प्याखँ सफू ।

१३) भिक्षाटन

चूडाकर्मबले ४ न्ह्या भिक्षाटनय् व पंचदान, सम्यकदानय् जक भिक्षापात्र वा भिक्षादानय् सीमित जुइ माला च्वंगु नेवाः बुद्धधर्मया नियमित भिक्षाटनया प्रचलन नेपालय् खने दत । न्याम्ह न्हापां ध्यलुं जूपिं मध्यय् महाप्रज्ञाया भिक्षाटनय् लँखर्च कथं जाकि व दक्षिणा प्राप्त जूगु धाःसां थेरवादी श्रामणेर प्रज्ञानन्दया न्हापांगु भिक्षाटनय् बिज्याःबले न्हापांला भिक्षा हे बी सःगु खने मदु । धर्मालोक श्रामणेर तामाखुसी थ्यंका न्यत तुंछें अन थःथिति दया मछिंथें मछाःथें जुइका न्हापां भिक्षा बिज्याःबले न्यत – न्हैकंत्वाः-असं-भोटाहिटी-वंगः-न्हूधः थ्यंका भिक्षाटन याना बिज्यात नं ध्येवा खुगः व जाकि छम्हूसिबे पात्रय् प्राप्त मजू । थुकिं नेवाः बुद्धधर्म गन थ्यना च्वन धयागु स्पष्ट जू । थौं व हे नेवाः बुद्धधर्मया उदार चित्त थुलि संवर्द्धन जुल, अनागारिकापिसं भिक्षा जक फवना हे लुम्बिनी अपाय् खाःगु प्रजापति गौतमी विहार निर्माण याना बिज्यात ।

१४) बुद्धसंवत्

धर्मधातु विहार अधिवासी श्रामणेर विजितं उल्लेख याना बिज्याःगु कथं भगवान शाक्यसिंह महापरिनिर्वाणया संवत् १८०० या उल्लेखं बुद्धसंवत्या प्राचीन परम्परा क्यंसा लिपा नेवाः बुद्धधर्मय् थ्वयाः प्रयोजन यतकिंचित् मात्राय् जक ल्यना च्वंगु खने दु । थुकिया व्यापक प्रचार प्रयोगय् उकिं थेरवाद बुद्धशासनया हे तःधंगु भूमिका दु धायेगु अत्युक्ति जुइ मखु । अझ नं महापरिनिर्वाण संवत् बुद्ध सम्बतयात प्रचलनय् हयेगु नेपाःया परम्परा विपरीत धाइपिं दनि । मृत्यु नाप सम्बन्धित संवत् जुया बुद्ध संवत् अशुभ धका धाःसः दु । तर अजातशत्रुया अभिषेकया ल्याः हे बुद्धया महापरिनिर्वाण ८ वर्ष पूर्व धका हानं अशोकया राज्याभिषेक हे महापरिनिर्वाण २९८ वर्ष लिपा धायेगु परम्परा दु । थुकथं न्हापां निसें पालिया फुक्क मिति गणनाय् महापरिनिर्वाण संवत् कथं ल्याः याना वया च्वंगु दु । सिद्धार्थया जन्म निसेंया अकं तया बुद्धसम्बत् काये धाःसा छखे थ्व प्राचीन परम्पराया विपरीत धारा खः । अझ लिपा वना थुकीयात थ्व ला सिद्धार्थया जन्म सम्बत् धका खः, बुद्धसम्बत् ला सिद्धार्थ बुद्ध जुसें निसेंया सम्बत् जुइ धका धया छवयेत लँपु चायेके त्यंगु कुतः आःतकं भी न्ह्योने दु । मेखे थाइलैण्डय्

सरकारी स्तरय् हे तारीख व महीना ईसवीया कथंयागु कया नं सम्बत् बुद्ध संवत् हे कया च्वंगु भी न्ह्योने दु ।

१५) नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा

‘नेपालया मचामयिचापिं दकसितं न्हापां हे बुद्धधर्मया शिक्षा बीमाः’ धका “बुद्धधर्म” पत्रिकाय् धर्मादित्य धर्माचार्यजुं धया विज्याःगु दु । “भिद्दु शां डादँ दुम्ह मचां सीकेमाः मयिचां सीकेमाः धयागु वसपोलया विचाः खः । थ्व हे कारणय् “बुद्धधर्म” पत्रिकाय् जातक बाखँ, बुद्धजीवनी, प्रश्नोत्तर (हाजीर जवाफ), श्रृंगार गृहस्थया बाखँ पिहाँ वल । तर नेवाः बुद्धधर्म थुखे ध्यान तये मफु । अन्ततः बाखँ कनेगु जक याना मगाः धका चायेका शिक्षण-पद्धति हे बुद्ध, बुद्धधर्म, बौद्धसंस्कृतिया शिक्षा बीगु ज्या वि.सं. २०१९ स प्रारम्भ जुल । २०२० स “नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा” या संस्थापन अखिल नेपाल भिक्षु महासंघं यात । आःतकं खुद्दः न्हेद्वः नेवाः बौद्ध मस्त व वयस्कपि थुगु शिक्षा-प्रणाली पद्धतिं बुद्ध, बुद्धधर्म व बौद्धसंस्कृतिया वारय् परीक्षा बिया उत्तीर्ण जुइ धुंकूगु दु । नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाया प्रारम्भिक परीक्षा स्वदँ, प्रवेश परीक्षा स्वदँ बिया परियत्ति सधम्म पालक परीक्षा बी । अले हानं “कोविद” परीक्षा स्वदँया पाठ्यक्रमं क्वचायेकी । थ्व परीक्षा-प्रणालीया अध्ययन अध्यापनया सफल व्यवस्था जूगु २८ दँ दये धुंकल । थ्व सामान्य खँ मखु ।

१६) जातिभेदया उन्मूलन

नेवाः बुद्धधर्मयात जन्मजात जातिभेदय् क्वथुना बौद्धतयेत नं अबौद्ध विश्वास व व्यवहारय् लाका क्वथुना तःगु सकसिनं स्यू । शाक्य व वज्राचार्य जक बुद्धधर्मया उच्चस्थ अधिकारी याना मेमेपिं नेवाःतयेत बौद्ध संस्कारया उच्च पदस्थानं च्युत याना तःगुलिं बौद्धसंस्कृती हे संकीर्णता व गतिरोध वया च्वंगु खः । नौ कौ तकं बरे छुना तःगु विहार दु धाःसां शाक्य व वज्राचार्य बाहेक मेमेपिंत चूडाकर्म भी गुगु बहाः बहिलीं बीगु मयाः । आः हे नं भीपिं थ्व बन्धनं मुक्त जुइ मफुनि । वइगु भविष्यय् शाक्य व वज्राचार्य भाजुपिनि मयजुपिं मेगु जातियापिं आपाः जुयावं वनीबले बहालय् व बहिली भी नेवाः बौद्धसंस्कृती छु गथे व्यवधान वइ आःतकं भीसं विचाः याये मफुनि । थुगु प्रसंगय् बुद्धधर्मया नवजागरणय् न्हापां लामा भिक्षु जूम्ह व न्हापां थेरवादी श्रामणेर जूम्ह हे महाप्रज्ञा ख्यायजु श्रेष्ठ खः । वयां लिपायापिं स्वम्हं भिक्षु श्रामणेरपिं उदास कुलयापिं खः । थेरवाद बौद्ध परम्पराय् न्हापांगु शिष्य परम्पराय् प्रज्ञानन्द महास्थविरया शिष्यपिं मध्यय् छम्ह शिष्य श्रामणेर महापन्थ हारां ज्यापु खः । थौं थेरवाद बुद्धशासनय् शाक्य, वज्राचार्य, तुलाधर, रंजित, मानन्धर, श्रेष्ठ, शिल्पकार, स्थापित, व्यंजनकार, महर्जन, नापित, खड्गी निसें कया तामांग, गुरुंग, मगा, थारु, ब्राह्मण व क्षेत्री तकं दु । तुलाधर, कंसाकार, स्थापित, ताम्राकार, शिल्पकार, सुवाल, महर्जन, डंगोल, व्यंजनकार, मानन्धर, तण्डुकार, चित्रकार, नापित, रंजितकार आदि बौद्धपिंत प्रव्रज्याया श्रावक उत्तराधिकारं वंचित याना तयेगु बौद्धसंस्कृति अनुरूप मखु । बुद्धधर्म, बौद्धसंस्कृति व बौद्धसम्पदा थकायेत अक्क तामांग, गुरुड, शेर्पा, मगर आदि जनजातियात तकं प्रव्रज्या बी फयेके माःगु दु । अले हे जक नेवाः बुद्धधर्म नेपाःया बौद्धसंस्कृति जुइ फइ । जन्म निसें मरणोपरान्त तकया संस्कारयात नं नेवाः बौद्धसंस्कृतिं थःगु क्षेत्रं पिने न्यंका यंके माःगु दु । थ्व प्रव्रज्या संस्कार फुक्क बहालं याये मफुसां कमसेकम प्रशिद्धगु छगू निगू बहालं भूमिका म्हितेगु बांलाः । अथे मखुसा लिपा लिपा बहाःया संघ सदस्यापिं भक्कं म्ह जुजु वनी । भी थः परिवारय् दुने हे बौद्ध-संस्कारय् विभाजन वइ । थुकी छुं शंका मदु ।

१७) लुम्बिनी

शाक्यमुनि बुद्धया जन्मस्थल लुम्बिनी प्यंगू बौद्ध संवेजनीय पवित्र स्थल मध्यय् छगू खः । थ्वया उन्नति बारे न्हापां सः तःम्ह धर्मादित्य धर्माचार्य खःसा वयां लिपा अन हे च्वना सेवा अर्पित याना विज्याकर्पिं भिक्षु महानाम, भिक्षु चुन्द, भिक्षु धर्मालोक, भिक्षु अनिरुद्ध, भिक्षु विमलानन्द व भिक्षु मैत्री खः । थन १९५३ ईसवी थेरवाद विहार दयेकेगु ज्या जूसा १९५८ ईसवी तिब्बति महायानी विहार निर्माण जुल । लुम्बिनी बारे वि.सं. २००८ स “धर्मोदय” विशेषांक पिकया जनजागृति हलसा, लुम्बिनी धर्मोदय समितिं थनया सिद्धार्थ-स्मारक, पवित्र पुखू, अशोक स्तम्भ व तारं चाः हीका २० रोपनी पुरातत्वक्षेत्रया संरक्षण याना न्हापां अमा पिना वृक्षारोपण याना वंगु खः । लुम्बिनी व कपिलवस्तु शाक्य व कोलीर्यपिनि मंकाः उद्यान खः । तर थौं कपिलवस्तुस शायद शाक्यत सुं हे मद्दु । न त कोलीयत हे दु । ज्यूतयेसं इजरायल थः मूल भूमिया संरक्षण याःथें शाक्य, कोलीय, मल्ल व लिच्छविपिसं थःगु मूलथलोयात थः नालेगु तःधंगु आवश्यक खः । शाक्य धायेगुली गौरव तायेगु खःसा लुम्बिनी व कपिलवस्तुस शाक्य वस्ति दयेकः हे वनेमाः । तर थ्वया नितिं भूमिका थेरवादी परम्परा तप्यंक म्हिते छिगु मखु । नेवाः बुद्धधर्म व शाक्य वंशया, गौरव व पवित्रता रक्षा यायेत मूलगु शाक्य वस्ति या पुनर्स्थापना अनिवार्य खः । थुकी सुनां गुबले भूमिका म्हितीगु खः ?

१८) विपस्सना

नेवाः बुद्धधर्मय् देखा दुपिं थःथःगु आगमय् छुं ई पूजा याना ध्यानय् च्वनी । तर थ्व ध्यान अप्वः याना देव देवीया नाम व स्वरूपया सम्भना कथं जक जुइ । थुगु क्षेत्रय् संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविरं दकसिवे न्हापां नेपालय् हानं अशुभ, आनापानासति व विशुद्ध ज्ञान दर्शनया विपस्सना भावनाया शिक्षा बिया अभ्यास याका विज्यात । वयां लिपा भिक्षु नारद महास्थविरं मैत्री भावना स्यना विज्यात । अले महाशी सयादो, सत्यनारायण गोयन्का, उ. पण्डित, उ. सुन्दरपिसं शिविर कथं हे व्यवस्थित जुइक विपस्सना साधना याना विज्यात । गुम्ह आगमय् सीमितगु समाधियात, छुं वर्गयात जक बीगु समाधियात थेरवाद बौद्धपरम्परां सकसितं हानं खुल्लागु हलय् वा खुल्लागु आकाश क्वय् समथ व विपस्सना भावना स्यना नेवाः बौद्धसंस्कृतियात आकाशथें विस्तृतगु, सागरथें गहनगु, पृथिवीथें ठोसगु शान्तिया सुवास व पवित्रता दुगु चक्कंगु क्षेत्र बीगु भूमिका म्हिता व्यूगु दु ।

थुकथं नेवाः बुद्धधर्म परम्परा सुथां लाक न्ह्यज्याकेगु व बल्लाकेगुली विशेषतः संकीर्ण आयामं विस्तृत क्षेत्रय् हयेगुली थेरवादी बौद्धपरम्परां गुगु महत्वपूर्ण भूमिका म्हितल, म्हिता च्वन, म्हितावं च्वनी – थ्व तःधंगु धम्मपीति व साधुवादया पुण्य विषय खः ।

